यस निर्देशिकाको बारेमा

हिन्दू कुश-हिमाली क्षेत्रका सामुदायिक सङ्घ-संस्थाहरूका सम्भावित प्रशिक्षकहरूले प्रशिक्षण तथा प्रशिक्षण कार्यशाला गोष्ठीहरूमा प्रयोग गर्नका लागि यो जनवकालत रणनीति सम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण निर्देशिका तयार गरिएको हो । यस निर्देशिकालाई छोटो सरल र रोचक बनाई सहभागीहरूलाई छोटो समयमा वकालतका धेरै पक्षहरूका बारेमा सिक्न सक्षम बनाउन धेरै प्रयासहरू गरिएका छन् ।

यस प्रशिक्षक प्रशिक्षण निर्देशिकाको प्रयोग गरी प्रशिक्षकहरूले आफ्ना सहभागीहरूलाई निम्नकुराहरूमा प्रशिक्षण दिन सहयोग पुऱ्याउने छ भन्ने आशा गरिएको छ :

- जनवकालतको अवधारणा र यसका विभिन्न रणनीतिहरूको बुझाई ।
- हिन्दू कुश-हिमाली क्षेत्र आसपासमा सञ्चालनमा रहेका जनवकालतका पहल र रणनीतिहरूका बारेमा अनुभव आदान प्रदान ।
- जनवकालतका विभिन्न साधन र उपायहरूका बारेमा विश्लेषण ।
- सहयोगी सञ्जालहरूमार्फत् हिन्दू कुश-हिमाली क्षेत्रमा जनवकालतका स्रोतको साझाभण्डार निर्माणका लागि योगदान ।
- यस क्षेत्रका सामुदायिक सङ्घ-संस्थाहरूमा जनवकालत धारणा र साधनहरूका विषयमा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न विभिन्न तरिकाहरूको विकास गर्न ।

आवश्यकता र तालिमको स्तरका आधारमा यस निर्देशिकाका विभिन्न सत्रहरूलाई जनवकालत रणनीतिहरूका लागि स्थानीय स्तरका तालिमहरूमा ग्रहण गर्न वा सोझै प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

यस प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिमका सबै सत्रहरू सहभागी-केन्द्रित सिकाइमा आधारित भएर तयार गरिएका छन् । यस तालिमका प्रत्येक सत्रमा सहभागीहरू सक्रीय हुनेछन् भन्ने आशा गरिन्छ । सहजकर्ताहरूले मस्तिष्क मन्थन, साना समूहमा छलफल, अभिनय, घटना अध्ययन तथा प्रश्न उत्तर सत्रहरूको माध्ययमद्वारा सहभागीतामूलक ढङ्गले छलफल सञ्चालन गर्ने छन् । यसमा पाँच दिनका लागि २० वटा सत्रका साथै प्रत्येक दिनको समीक्षाहरू समेत समावेश छन् । प्रत्येक सत्र १ देखि २ घण्टाको हुनेछ । केही स्थानमा कार्यशालाको आयोजना, सञ्चालन वा प्रवर्द्धन गर्न संस्थाहरूका लागि सन्दर्भ सामग्री उपलब्ध गराइएका छन् । यहाँ कार्यशाला सन्दर्भ (Workshop Context) भनि नामाकरण गरिए तापनि यसलाई आवश्यकताअनुसार परिवर्तन गर्न सकिन्छ । प्रत्येक सत्रका ढाँचा र योजना उस्तै किसिमका छन् र प्रत्येकमा तलका कुराहरू समावेश छन् ।

शीर्षक : प्रत्येक शीर्षकको सुरुमा सत्रको शीर्षकले विषयवस्तुको वर्णन गर्दछ । मुख्य विषयवस्तुको वर्णन गर्दै प्रत्येक सत्रको माथिल्लो भागमा सत्रगत शीर्षक रहेको हुन्छ ।

समय: प्रत्येक सत्रका लागि पानाको सुरुमा दाहिने किनारमा दिएको न्यूनतम समय हो ।

सत्रको समग्र उद्देश्य: यसले त्यस सत्रको मुख्य लक्ष्यको व्याख्या गर्दछ ।

सत्रको विषेश उद्देश्य: यसले सत्रको अन्त्यमा सिकिने सिप र ज्ञानको व्याख्या गर्दछ ।

क्रियाकलाप: सत्रको मूल शीर्षकले विभिन्न क्रियाकलापमार्फत् निश्चित समय निर्धारण गरी खुला गरिन्छ । कोष्ठमा दिएको समय सत्र सञ्चालन गरिने क्रियाकलापका लागि छुट्याइएको कूल समय जनाउँदछ ।

तयारी बाकस: यसले सहजकर्तालाई सत्रको सुरु गर्नुपूर्व तयार गर्नुपर्ने कुरा बताउँदछ ।

सत्रका लागि आवश्यक सामग्री: यो मूलभूत रूपमा स्रोत सामग्रीसँग सम्बन्धित छ । सत्रमा प्रस्तुत गर्न चाहिने ह्यान्ड आउट्स (handouts) कति सङ्ख्यामा चाहिन्छ भन्ने कुरा उल्लेख हुन्छ । पहिलो नम्बर सत्रको नम्बर हो भने दोस्रो नम्बर चाहिं प्रस्तुतीकरण तालिकाको क्रमसङ्ख्या हो । उदाहरणका लागि यदि कुनै पानामा ८.३ लेखिएको भए, ८ ले सत्रको संकेत गर्दछ भने ३ ले आठौं सत्रको तेस्रो सामग्री तालिका हो भन्ने बुझाउँदछ ।

अन्य सामग्री: विशेष सत्रलाई चाहिने सबै सामग्री यहाँ लेखिएको हुन्छ । पहिलो सत्रका लागि तयार पारिएको सामग्रीको सूची सबै सत्रमा प्रयोग हुनेहुँदा प्रत्येक दिन तालिम कक्षामा उपलब्ध हुन्छन् । यदि अन्य सामग्री आवश्यक भए दिएको खाली ठाउँमा आवश्यक सामग्रीको नाम लेख्नु पर्दछ ।

तालिम सहजकर्ताका लागि सुझाव: यसले सत्रका प्रक्रियाका बारेमा व्याख्या गर्दछ । प्रक्रियाअनुसार सहजकर्ताले सत्र सञ्चालन गर्नुपर्दछ । सहजकर्ताका लागि कुनै सुझाव भए पानाभित्रको बाकसमा दिनु पर्दछ ।

प्रशिक्षकलाई सक्षम बनाउनका लागि यो निर्देशिका सहित स्रोत निर्देशिका पनि तयार गरिएको छ जसले दुबै पक्षको परिपूरकको रूपमा काम गर्दछ । यस निर्देशिकामा सिक्नका लागि सिकाइका बुँदा दिएका छन् जुन बुलेटका रूपमा उल्लेख गरिएको छ । यसले प्रशिक्षकलाई प्रयोग गर्न, लेख्न, सार्न सजिलो हुन्छ । यसले सत्र सञ्चालन गर्न मद्दत गर्दछ । साथै प्रशिक्षकको जानकारी बढाउन, ज्ञान वृद्धि गर्न तथा निर्देशिकाले प्रस्तुत गरेको धारणा बुझ्न बल पुऱ्याउँदछ ।

जनवकालत रणनीति प्रशिक्षक प्रशिक्षण कार्यशालाको पाठ योजना
Training of Trainers (TOT) Workshop in Advocacy Strategies

पहिलो दिन				
समय	**सत्रको विषयवस्तु**	**उद्देश्य**	**विधि**	**सामग्री**
२ घण्टा	**१. दर्ता, परिचय, उद्घाटन** • दर्ता • उद्घाटन • परिचय (सहभागितामूलक विधि बाट) • सहभागीका अपेक्षाहरू • उद्देश्य/अपेक्षा, विषयवस्तु र स्मरणपाटी राख्ने • तालिमका विषय वस्तुका बारेमा जानकारी • व्यवस्थापन तथा नियम	• सहभागी तथा स्रोत व्यक्तिहरूको दर्ता • सहभागी तथा स्रोत व्यक्तिहरूको आपसमा चिनजान • सहभागीहरूका अपेक्षाको अभिलेख तयार गर्ने • कार्यशालाको उद्देश्यसित सहभागीका अपेक्षाहरू समायोजन गर्ने • नियम बनाउने र व्यवस्थापन बारे स्पष्ट पार्ने	ध्यानाकर्षक खेल र प्रस्तुतीकरण	प्रत्येक दिन प्रशिक्षणमा प्रयोग हुने सामग्रीः (कापी, कलम, समाचार पत्र, विद्युतीय उपकरणहरू मेटाकार्ड आदि) र बेलुन, डोरी, कागज
२ घण्टा	**२. तालिमको सन्दर्भ** • सन्दर्भ प्रस्तुत गर्ने • ध्येय, उद्देश्य तथा क्रियाकलापको स्वरूप (कार्यशाला सन्दर्भ) • वकालतमा क्षमता अभिवृद्धिको आवश्यकता • अपेक्षा (कार्यशालामा सन्दर्भको) छलफल • सन्दर्भ विश्लेषण	• वकालतमा क्षमता अभिवृद्धिको सन्दर्भका बारेमा व्याख्या गर्ने । • ध्येय, उद्देश्य र कार्यान्वयन पक्षका क्रियाकलापको ढाँचा (कार्यशाला सन्दर्भ) को विषयमा व्याख्या गर्ने । • हिन्दू कुश-हिमाली क्षेत्रमा यस प्रकारको प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिमको आवश्यकता • यस तालिमबाट प्राप्त हुने अपेक्षाहरूका बोरमा विवेचना गर्ने (कार्यशाला सन्दर्भमा) • सहभागीहरूको कार्यक्षेत्रको सन्दर्भ विश्लेषण गर्ने ।	प्रस्तुतीकरण, छलफल तथा साना-साना समूह छलफल	संक्षिप्त जानकारी पत्रको तयारी
१.५ घण्टा	**३. विकासको बदलिएको धारणाः** आवश्यकतामुखी विरूद्ध अधिकारमुखी धारणा • विकास सम्बन्धी धारणाहरूको छोटो समीक्षा • विकास सम्बन्धी दूरदृष्टि • तुलनात्मक विश्लेषण • अधिकार र आवश्यकता बीचको तुलना	• लोक कल्याणकारी अवधारणाको फाइदा तथा कमजोरीको पुनरावलोकन गर्नु । • सुधारमुखी अवधारणाको उपलब्धी तथा सीमाहरूको आँकलन गर्नु । • अधिकारमुखी अवधारणाको आवश्यकता र जनवकालतसँग सम्बन्धित व्याख्या गर्नु	प्रश्न उत्तर	प्रशस्त तयारी नमूनाहरू

पहिलो दिन				
समय	**सत्रको विषयवस्तु**	**उद्देश्य**	**विधि**	**सामग्री**
१.५ घण्टा	**४. सामाजिक संरचना र शक्ति सन्तुलन:** • शक्ति विश्लेषणको महत्त्व • सामाजिक संरचनाको विश्लेषण • सन्दर्भ विश्लेषण (समूह कार्य)	• विकास कार्यमा शक्ति विश्लेषणको महत्त्व बारे समझदारी विकास गर्नु • हिन्दू कुश-हिमाली क्षेत्रका देशहरूमा रहेका प्रभावकारी संस्थाहरूको पहिचान गर्नु । • पहाडी समाजमा शक्ति सन्तुलनको परीक्षण गर्नु । • सशक्तीकरण गर्नुपर्ने समाजका कमजोर पक्षको पहिचान गर्नु ।	प्रश्न उत्तर, वृहद् छलफल, x, y खेल, समूह कार्य	पहिल्यै तयार गरेको शक्ति नमूनाहरू
दोस्रो दिन				
२ घण्टा	**५. जनवकालतः अर्थ र उद्देश्य** • पहिलो दिनको समीक्षा • जनवकालतको परिभाषाको सिर्जना गर्नु । • जनवकालतको उद्देश्य र आवश्यकता • के चाहीं जनवकालत होइन ? • पूर्णछलफल र निचोड	• पहिलो दिनको तालिमको समीक्षा • जनवकालतका विभिन्न परिभाषाहरूको व्याख्या • स्थानीय सन्दर्भमा जनवकालतको प्रासंगिकताको परीक्षण • जनवकालत के हो ? र के होइन ? भनि पहिचान गर्नु ।	समूहकार्य प्रस्तुतीकरण र प्रश्न उत्तर	पहिल्यै तयार भएको प्रस्तुतीकरण सामग्री
२ घण्टा	**६. सुशासन र जनवकालत बीचको सम्बन्धः** • सुशासनको धारणा • सुशासनका बाधक तत्त्व • बाधक तत्त्वहरूका विषयमा समूहकार्य	• सुशासनका विशेषताहरूको पहिचान • स्थानीय स्तरमा सुशासनका अवरोधहरूको विश्लेषण • सुशासनका अवरोधहरू हटाउन जनवकालतको आवश्यकतामाथि प्रकाश पार्नु	"snow balling" प्रश्नोत्तर, समूह कार्य	सुशासनका बारे तयार पारिएको विषयको प्रस्तुतीकरण
२ घण्टा	**७. सवाल पहिचान र विश्लेषण** • जनवकालतका क्रमगत चरणहरू • समूह कार्यका लागि सवालहरूको पहिचान • निर्देशनहरूको प्रस्तुतीकरण	• जनवकालत प्रक्रियाका लागि आधारशीलाका सम्बन्धमा संक्षेपमा पुनरावृत्ति गर्नु । • सवाल पहिचानका तरिकाहरूको धारणा तयार गर्नु । • प्रत्येक क्षेत्रगत योजनाका सन्दर्भमा कम्तीमा एउटा सवालको पहिचान गर्नु ।	प्रस्तुतीकरण, प्रश्न उत्तर, र साना समूहकार्य	शासनको विशेषताका विषयमा तयार गरिएको समाग्रीको प्रस्तुतीकरण
१ घण्टा	**८. खुला छलफल**	• सिकाइ प्रक्रियामा भएका कमी पूरा गर्नु या स्थलगत भ्रमण • विदेशी सहभागीहरूका लागि मनोरन्जन वा नजिकैको संस्था भ्रमण गर्नु ।		

तेस्रो दिन				
समय	**सत्रको विषयवस्तु**	**उद्देश्य**	**विधि**	**सामग्री**
२ घण्टा	**९. नीतिगत सवाल, दूरदृष्टि र ध्येयको छनोट** • अधिल्लो दिनको समीक्षा • सवाल, दूरदृष्टि तथा ध्येयको छनोट • ध्येय र दूरदृष्टि निर्माणको प्रक्रिया • एउटा सवालका लागि ध्येय, लक्ष्य, र उद्देश्य बनाउनु	• अघिल्लो दिन छलफल गरेका सवाल छनोट प्रक्रियाको समीक्षा गर्ने । • जनवकालत पहलका लागि दूरदृष्टि र ध्येय सिर्जना प्रक्रियाका बारेमा व्याख्या गर्ने • अघिल्लो सत्रमा छनोट भएका सवालको लागि दूरदृष्टि र ध्येयको सिर्जन गर्ने ।	(Dreaming session) काल्पनिक सत्र, सानो समूहमा छलफल र पूर्ण छलफल	तयार प्रस्तुतीकरण
१.५ घण्टा	**१०. लक्षित श्रोता, सहयोगी र विरोधीहरूको छनोट** • बल घुमाउने अभ्यास • समूह कार्य • प्रस्तुतीकरण र छलफल	• लक्षित स्रोता तथा विरोधीहरूको पहिचान प्रक्रियाको बारेमा व्याख्या गर्ने । • लक्षित स्रोता तथा सहयोगीहरू पहिचान गर्दा विचार गर्नुपर्ने तत्त्वहरू • प्रतिपक्षीहरूको पहिचान गर्नु	प्रस्तुतीकरण समूह कार्य	प्रस्तुतीकरण सामग्री
१.५ घण्टा	**११. सहयोगी समूह र सञ्जाल निर्माण** • सहयोगी समूहको आवश्यकता र प्रकृति • असल सहयोग समूहका लागि आवश्यक तत्त्वहरू • सहयोगी समूह र सञ्जाल बीच भिन्नता	• जनवकालतका लागि सहयोगी समूहको महत्त्वको व्याख्या गर्ने • सञ्जाल निर्माणका महत्त्वपूर्ण तत्त्वहरूको पहिचान गर्ने । • सहयोगी समूहहरू र सञ्जाल बीच भिन्नता छुट्याउने ।	• अभिनय • पूर्ण छलफल	प्रस्तुतीकरण सामग्री
१.५ घण्टा	**१२. सञ्चार-वकालत** • जनवकालतमा सञ्चारको आवश्यकता र महत्त्व • सञ्चारमाध्यम छनोटका तत्त्वहरू	• जनवकालतमा सञ्चार माध्यमको महत्त्वको विषयमा व्याख्या गर्ने • सञ्चार माध्यम छनोटका विभिन्न तत्त्वहरूको पहिचान गर्ने • विभिन्न मुलुकका सञ्चार वकालत सम्बन्धी अनुभवको आदान प्रदान	प्रस्तुतीकरण तथा प्रश्न उत्तर	प्रस्तुतीकरण सामग्री
चौथो दिन				
२ घण्टा	**१३. जनवकालत रणनीतिहरूको निर्धारण: भूमिका, मुख्य सन्देश तथा क्रियाकलापहरू** • अघिल्लो दिनको समीक्षा • अभिनय • मुख्य सन्देश र भूमिका माथि छोटो प्रस्तुतीकरण • प्रस्तुत टिप्समाथिपूर्ण छलफल	• जनवकालतका लागि विभिन्न व्यक्तिहरूको भूमिका पहिचान गर्न प्रक्रियाको व्याख्या गर्ने । • जनवकालतका लागि मुख्य सन्देश निर्माणका महत्त्वपूर्ण तत्त्वहरूको पहिचान गर्ने । • विभिन्न सवालमा जनवकालतका क्रियाकलापहरू पहिचान गर्ने प्रक्रियाको बारेमा व्याख्या गर्ने ।	प्रस्तुतीकरण तथा प्रश्न उत्तर र छलफल	प्रस्तुतीकरण सामग्री

चौठो दिन				
समय	**सत्रको विषयवस्तु**	**उद्देश्य**	**विधि**	**सामग्री**
२ घण्टा	**१४. क्रियाकलाप समूहकार्य, समय सीमा र बजेट** **ध्यानाकर्षक क्रियाकलाप:** • सामूहिक नृत्य **समूह कार्य:** • क्रियाकलाप, समयसीमा र बजेट (समूह कार्य) • प्रस्तुति र छलफल	• दिइएको घटनाका सम्बन्धमा जनवकालत पहल सञ्चालन गर्न व्यक्तिहरूका भूमिकाको छनोट गर्ने । • छनोट गरिएको घटनाका लागि मुख्य क्रियाकलाप, समयसीमा र बजेटको निर्धारण गर्ने ।	प्रस्तुतीकरण तथा प्रश्न उत्तर, छलफल, घटना अध्ययन र समूह छलफल	पूर्वनिर्धारित घटनाहरू
१.५ घण्टा	**१५. जनवकालतका पहलहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कन** • अनुगमन र मूल्याङ्कनको धारणा • घटना अध्ययनको पुनरावलोकन • पूर्णछलफल	• जनवकालतमा सामान्य योजना समावेश गर्ने तरिकाहरूको व्याख्या गर्ने । • जनवकालत पहलहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्न केही कुरा व्याख्या गर्ने ।	घटना अध्ययन सानो समूह छलफल	घटना अध्ययन
१.५ घण्टा	**१६. जनवकालत आधारभूत अवस्था र वार्ताको रणनीति** • जनवकालतको आधारभूत अवस्था • जनवकालतमा वार्ता रणनीति	• जनवकालत पहलको आधार रेखा व्याख्या गर्ने • आधार रेखा तयार गर्दा bottom line महत्त्वपूर्ण तथ्यहरूको निर्धारण गर्ने । • जनवकालत वार्ता रणनीति तयार गर्दा आवश्यक महत्त्वपूर्ण तत्त्वहरूका बारेमा व्याख्या गर्ने	छनोट गरिएका सादृश्य उदाहरण, • अभिनय • प्रश्न उत्तर	तयारी अभिनयको भूमिकाहरू
पाँचौ दिन				
२ घण्टा	**१७. जनवकालतको साधन: जनवकालत पहलको समसामयिक साधनहरू** • अघिल्लो दिनको समीक्षा • साधनहरू पहिचानका लागि समूहकार्य • साधनहरूको प्रस्तुतीकरण	• विभिन्न सन्दर्भमा प्रयोग भएका जनवकालतका व्यावहारिक साधनहरूका बारेमा व्याख्या गर्ने • जनवकालतमा प्रयोग हुने मुख्य साधनहरूका लागि महत्त्वपूर्ण तथ्यको पहिचान गर्ने । • विभिन्न मुलुकको अनुभवको आधारमा नयाँ साधनहरूको खोजी गर्ने ।	प्रस्तुतीकरण तथा साना समूहमा छलफल	तयारी प्रस्तुतीकरण सामग्री

पाँचौ दिन				
समय	**सत्रको विषयवस्तु**	**उद्देश्य**	**विधि**	**सामग्री**
१.५ घण्टा	**१८. जनवकालतका साधनहरू: जनवकालत पहलका लागि केही क्रियाविधि** • जनवकालतका क्रियाविधिहरूको प्रस्तुतीकरण	• विभिन्न सन्दर्भमा प्रयोग भएका जनवकालतका क्रियाविधिहरूको आदान प्रदान गर्ने । • सहभागीहरूको अनुभवबाट केही नयाँ क्रियाविधिहरूको पहिचान गर्ने	प्रस्तुतीकरण तथा साना समूहमा छलफल	तयारी प्रस्तुतीकरण सामग्री
१.५ घण्टा	**१९. जनवकालत पहलहरूका लागि राज्य स्तरको रणनीति** • घर फर्केपछिको योजना (Back home plan) • विचारको परिचय Introduction to Idea • रणनीति निर्माणका लागि समूहकार्य	• राज्य/राष्ट्र स्तरको जनवकालत रणनीतिहरू तयार गर्ने • राष्ट्रिय स्तरको रणनीतिका आधारमा संस्थागत रणनीति तयार गर्ने ।	राष्ट्रिय स्तरको समूह छलफल	छानिएका घटना तथा सवालहरू
२ घण्टा	**२०. प्रशिक्षण कार्यशालाको समापन** • जनवकालतको आधार • तालिमको मूल्याङ्कन • पृष्ठपोषणहरूको सङ्कलन • अनौपचारिक समापन समारोह कार्यक्रम	• जनवकालत पहलहरूका आधारहरूको बारेमा व्याख्या गर्ने (तालिमको सारांश) • तालिमको मूल्याङ्कन गर्ने • पृष्ठपोषण ग्रहण गर्ने • तालिमका सम्बन्धमा विभिन्न विचार आदान प्रदान गर्ने । • समारोहको औपचारिक समापन गर्ने ।	पूर्ण छलफल	मूल्याङ्कन सिट